C.S. Lewis

CREȘTINISM PUR ȘI SIMPLU

Ediție revăzută și întregită cu
o nouă introducere, a celor trei cărți

CONVORBIRI RADIOFONICE,
PURTAREA CREȘTINĂ
ȘI DINCOLO DE PERSONALITATE

Traducere din engleză
de Dan Rădulescu

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Cuprins

Prefață 7

CARTEA ÎNTÂI
Bine și rău, o cheie pentru înțelegerea universului

Legea Naturii Umane 19
Câteva obiecții 25
Realitatea legii 32
Ce se află în spatele legii 38
Avem motiv să fim neliniștiți 44

CARTEA A DOUA
Ce cred creștinii

Concepțiile rivale despre Dumnezeu 51
Invazia 56
Alternativa cutremurătoare 63
Căința desăvârșită 70
Concluzia practică 77

CARTEA A TREIA
Purtarea creștină

Cele trei părți ale moralei 85
„Virtuțile cardinale“ 92
Morală socială 98
Morală și psihanaliză 104
Morală sexuală 110

Căsătoria creștină 120
Iertarea 131
Păcatul cel mare 137
Caritatea 145
Speranța 150
Credința 155
Credința 161

CARTEA A PATRA
Dincolo de personalitate
sau primii pași în doctrina Treimii

Facere și naștere. 171
Dumnezeu în trei persoane 178
Timp și dincolo de timp 184
Molipsirea cea bună 190
Încăpățânații soldăței de plumb. 196
Două observații. 201
Să ne prefacem 205
Este greu sau ușor să fii creștin? 213
Evaluarea costului 219
Lume cumsecade sau oameni noi. 225
Oamenii noi 236

Prefață

Conținutul acestei cărți a fost inițial difuzat pe calea undelor, și apoi a fost publicat în trei părți separate: *Broadcast Talks* (*Discuții radiodifuzate*) (1942), *Christian Behaviour* (*Purtarea creștină*) (1943) și *Beyond Personality* (*Dincolo de personalitate*) (1945). În versiunile tipărite am făcut câteva adăugiri față de ceea ce spusesem la microfon, dar în rest am lăsat textul în mare măsură neschimbat. O „convorbire radiofonică" ar trebui, cred eu, să fie cât mai apropiată de vorbirea liberă și n-ar trebui să sune ca un eseu citit cu voce tare. De aceea am folosit, în convorbirile mele, toate prescurtările și expresiile colocviale pe care le folosesc de obicei în conversație. Am redat aceste forme în versiunea tipărită folosind „n-am" în loc de „nu am" și alte asemenea. Și am tipărit în litere cursive toate cuvintele a căror importanță am accentuat-o în prezentările mele prin modulația vocii. Acum înclin să cred că a fost o greșeală – un hibrid nedorit între arta vorbirii și arta scrierii. Un vorbitor trebuie să folosească inflexiunile vocii pentru a sublinia câte ceva din ceea ce spune pentru că mediul său de comunicare se pretează la această metodă; dar un scriitor nu ar trebui să folosească litere cursive pentru același scop. El are mijloacele proprii, diferite, pentru a scoate în evidență cuvintele-cheie și ar trebui să le folosească. În această ediție am desființat prescurtările și am

înlocuit majoritatea cursivelor prin reformularea propozițiilor în care apăreau, fără a pierde, sper, tonul „popular“ sau „familiar“ pe care l-am avut permanent în vedere. De asemenea, am adăugat și șters acolo unde am crezut că înțeleg acum subiectul mai bine decât acum zece ani sau acolo unde știam că versiunea originală nu a fost bine înțeleasă de alții.

Cititorul trebuie să fie avertizat că nu pot oferi vreun ajutor celor care ezită între două „confesiuni“ creștine. Nu veți afla de la mine dacă ar trebui să deveniți anglican, metodist, prezbiterian sau romano-catolic. Omisiunea aceasta este voită (chiar și în lista pe care am dat-o mai sus ordinea este alfabetică). Nu există nici un secret în legătură cu poziția mea. Eu sunt un laic foarte de rând al Bisericii Angliei, situat nici prea „sus“, nici prea „jos“ și nici deosebit în alt mod. În această carte nu încerc să convertesc pe nimeni la poziția mea. Chiar de când am devenit creștin m-am gândit că cel mai bun, poate chiar singurul, serviciu pe care aș putea să-l fac semenilor mei necredincioși ar fi să explic și să apăr credința care a fost comună aproape tuturor creștinilor din toate timpurile. Am avut mai multe motive pentru a gândi în acest fel. În primul rând, problemele care-i despart pe creștini unii de alții implică deseori aspecte de teologie înaltă sau chiar de istorie a Bisericilor, de care n-ar trebui să se ocupe decât adevărații experți. N-aș fi fost în largul meu în asemenea ape, în care eu însumi am nevoie de ajutor înainte de a putea ajuta pe alții. În al doilea rând, cred că trebuie să recunoaștem că discutarea acestor puncte controversate nu are cum să aducă în comunitatea creștină vreun om din afara ei. Câtă vreme scriem și discutăm despre aceste controverse, avem mai degrabă șansa de a-l îndepărta de orice confesiune

creștină decât de a-l atrage într-a noastră. Divergențele noastre nu trebuie discutate decât în prezența celor care cred că există un Dumnezeu și că Isus Cristos este singurul său Fiu. În fine, am impresia că autori din ce în ce mai numeroși și mai talentați sunt deja angajați în asemenea controverse, în loc să ia apărarea a ceea ce Baxter numește creștinismul „pur și simplu". Am crezut totdeauna că aș putea fi de mai mare folos acolo unde ața pare să fie mai subțire și acolo m-am dus în chip firesc.

Din câte știu eu, acestea au fost singurele mele motive, și aș fi foarte mulțumit dacă lumea nu ar trage concluzii fanteziste din tăcerea mea privind unele chestiuni controversate.

De exemplu, faptul că tac nu înseamnă neapărat că eu însumi sunt nehotărât. Uneori sunt într-adevăr nehotărât. Există între creștini probleme în discuție cărora nu cred că li s-a găsit soluția. Sunt unele a căror soluție nu o voi cunoaște poate niciodată; dacă le-aș formula, chiar într-o lume mai bună, s-ar putea (după câte știu eu) să primesc același răspuns pe care l-a primit o persoană mult mai însemnată decât mine: „Ce ai tu? Tu urmează Mie." Dar sunt și chestiuni în care am o poziție limpede, și totuși tac. Pentru că eu nu scriu ca să prezint ceva ce aș putea numi „religia mea", ci ca să prezint creștinismul „pur și simplu", care este ceea ce este și ceea ce a fost cu mult înainte să mă fi născut eu, fie că-mi place sau nu.

Unii oameni au tras concluzii neîntemeiate din faptul că nu am spus despre Sfânta Fecioară Maria decât ceea ce e cuprins în afirmarea nașterii lui Cristos din Fecioară. Motivul abținerii mele este evident. Spunând mai mult, aș fi ajuns imediat într-o zonă foarte controversată. Nici o altă controversă dintre creștini nu trebuie abordată cu

mai mult tact decât aceasta. Convingerile romano-catolicilor asupra acestui subiect sunt susținute nu numai cu fervoarea obișnuită legată de orice convingere religioasă sinceră, ci și (foarte firesc) cu acea sensibilitate specială, cavalerească, a unui bărbat care simte că este pusă în discuție onoarea mamei sau a iubitei sale. Este foarte greu să ai altă părere decât a lor fără a fi considerat de ei atât un bădăran, cât și un eretic. Dimpotrivă, convingerile protestante, total opuse cu privire la acest subiect, stârnesc sentimente atât de profunde încât ating chiar rădăcinile monoteismului. Protestanților radicali li se pare că este primejduită distincția dintre Creator și creatură (oricât de sfântă ar fi), că reapare politeismul. Ca urmare, este greu să ai altă părere decât a lor fără a fi considerat de ei ceva încă mai rău decât un eretic – adică un păgân. Dacă există vreun subiect care poate duce la eșecul unei cărți despre creștinism „pur și simplu", făcând-o absolut nefolositoare celor care încă nu cred că fiul Fecioarei este Dumnezeu, atunci subiectul este chiar acesta.

Oricât ar părea de ciudat, din tăcerea mea asupra temelor controversate nu se poate nici măcar trage concluzia că eu le-aș socoti importante sau neimportante. Chiar și importanța lor este un subiect controversat. Creștinii nu sunt de acord cu privire la importanța dezacordurilor lor. După ce doi creștini aparținând unor culte diferite încep să discute o problemă, nu trece mult timp până ce unul dintre ei întreabă dacă un anumit punct este „într-adevăr important", iar celălalt răspunde: „Important? Păi, este absolut esențial."

Am spus toate acestea pentru a arăta limpede ce fel de carte am încercat să scriu, și nicidecum pentru a-mi ascunde convingerile sau a scăpa de răspunderea lor. După cum

am spus mai înainte, convingerile mele nu sunt secrete; folosind cuvintele unchiului Toby: „Ele pot fi găsite în Cartea de rugăciuni a Bisericii Angliei."

Pericolul care mă amenința era să atribui esenței creștinismului comun ceea ce era specific Bisericii Angliei sau, și mai rău, ceva specific mie. Am încercat să mă feresc de această primejdie trimițând manuscrisul original a ceea ce în volum e Cartea a II-a unui număr de patru clerici (anglican, metodist, prezbiterian, romano-catolic) pentru a-l supune criticii lor. Metodistul a fost de părere că n-am vorbit destul despre credință, iar romano-catolicul a socotit că am mers cam prea departe în ceea ce privește lipsa relativă de importanță a teoriilor care explică răscumpărarea. În celelalte privințe am fost toți cinci de acord. Pentru celelalte capitole nu am recurs la această „verificare" deoarece deosebirile de vederi care ar putea apărea aici între creștini nu țin de diferențele dintre confesiuni, ci de diferențele dintre persoane sau dintre școlile de gândire.

În măsura în care pot să-mi dau seama din recenzii și din numeroasele scrisori pe care le-am primit, cartea, deși imperfectă în alte privințe, a reușit cel puțin să prezinte un creștinism comun, central, care întrunește acordul tuturor, sau creștinismul „pur și simplu". În acest fel s-ar putea liniști îngrijorarea criticilor care se tem că, dacă omitem punctele controversate, nu vom rămâne decât cu un factor comun vag și lipsit de vlagă. Factorul comun se dovedește nu numai pozitiv, ci și tăios, delimitându-se de toate credințele necreștine printr-o prăpastie cu care nu se pot compara nici chiar cele mai adânci fisuri din interiorul creștinătății. Dacă n-am putut sluji direct cauza reunirii ei, am arătat poate limpede de ce ar trebui să fim uniți. Desigur că am fost întâmpinat cu o oarecare

doză din legendarul *odium theologicum* de către unii membri convinși ai comunităților diferite de a mea. Ostilitatea a venit mai mult de la oameni situați la margine, fie în Biserica Angliei, fie în afara ei, de la oameni care nu se prea încadrau în vreo comunitate. Consider acest fapt o stranie consolare. Apropierea cea mai strânsă dintre comunități, în spirit, dacă nu și în doctrină, se realizează în centrul lor, unde își au locul copiii lor cei mai credincioși. Acest lucru sugerează că în centrul fiecărei comunități se află ceva, sau Cineva, care vorbește cu același glas, în ciuda tuturor deosebirilor de credință, de temperament și a tuturor amintirilor despre persecuții reciproce.

Am vorbit destul despre omisiunile mele cu privire la doctrină. În Cartea a III-a, care tratează despre morală, am trecut de asemenea sub tăcere unele lucruri, însă din alt motiv. Din vremea când am fost infanterist în primul război mondial, am rămas cu o mare repulsie pentru oamenii care îndeamnă la luptă pe cei din linia frontului, deși ei înșiși huzuresc la adăpost. Ca urmare, nu-mi vine să vorbesc pe larg despre ispite la care eu însumi nu sunt expus. Bănuiesc că nici un om nu este ispitit de toate păcatele. Așa se întâmplă că impulsul care-i împinge pe oameni la jocurile de noroc lipsește din structura mea și este sigur că plătesc pentru asta cu lipsa vreunui impuls bun care, prin exces sau pervertire, duce la păcatul amintit. Ca atare, nu mă consider calificat pentru a da sfaturi privitoare la jocurile de noroc acceptabile sau inacceptabile; nu știu nici măcar dacă există vreun joc de noroc acceptabil. De asemenea, nu am spus nimic despre problema controlului nașterilor. Nu sunt femeie, nu sunt nici măcar căsătorit și nici nu sunt preot. N-am crezut că aș fi omul potrivit pentru a lua o poziție fermă privitoare

la dureri, primejdii și cheltuieli de care eu sunt scutit; nu am nici obligații pastorale de a lua atitudine în această chestiune.

S-ar putea ridica obiecții mult mai profunde – care au și fost exprimate – împotriva folosirii de către mine a cuvântului *creștin* pentru a desemna pe cineva care acceptă doctrinele generale ale creștinismului. Lumea întreabă: „Cine ești tu ca să stabilești cine este și cine nu este creștin?" sau „N-ar putea fi oare un om care nu crede în aceste doctrine mult mai creștin, mai apropiat de spiritul lui Cristos, decât unii care cred în ele?" Iată o obiecție într-un anumit fel foarte corectă, foarte generoasă, foarte spirituală și plină de bun-simț. Are toate calitățile posibile cu excepția celei de a fi folositoare. Fiindcă pur și simplu nu putem folosi limbajul în sensul dorit de acești critici fără a provoca un dezastru. Voi încerca să explic chestiunea referindu-mă la istoria unui alt cuvânt, mult mai puțin important.

Cuvântul *gentleman* însemna la origine ceva concret: o persoană care avea un blazon și ceva moșie. Când spuneai despre cineva că este „un gentleman" nu-i făceai un compliment, ci doar menționai un fapt. Dacă spuneai despre cineva că nu este „un gentleman" nu-l insultai, ci dădeai o informație. Nu exista nici o contradicție în afirmația că John era și mincinos și gentleman, după cum nici azi nu este vreo contradicție în afirmația că James este și prost, și absolvent de facultate. Au venit apoi unii care au zis – cât se poate de corect, generos, spiritual, cu bun-simț și tot ce mai vreți, numai cu folos nu – „Ah, dar purtarea este mai importantă la un gentleman decât blazonul și moșia. E un adevărat gentleman cel care se poartă așa cum ar trebui să se poarte un gentleman. Este evident că, în acest sens, Edward este un gentleman mult

mai adevărat decât John". Intențiile lor erau bune. Să fii onorabil, cuviincios și curajos este desigur mult mai bine decât să ai un blazon. Dar nu este același lucru. Mai rău decât atât, nu este ceva care să aibă același înțeles pentru toată lumea. A numi pe cineva „un gentleman" în sensul acesta nou, rafinat, devine de fapt nu o modalitate de a da informații despre el, ci o modalitate de a-l lăuda; a nega faptul că este „un gentleman" devine pur și simplu o modalitate de a-l insulta. Când un cuvânt nu mai este folosit pentru a descrie, ci pentru a prețui, el nu mai oferă date despre obiect, ci indică doar atitudinea vorbitorului față de obiect. (O mâncare „bună" nu înseamnă altceva decât o mâncare pe placul vorbitorului.) Un *gentleman*, o dată ce cuvântul a fost spiritualizat și rafinat față de vechiul lui înțeles, brut și obiectiv, nu mai înseamnă nimic altceva decât că vorbitorului îi place persoana respectivă. Ca urmare, cuvântul *gentleman* este acum nefolositor. Aveam deja la dispoziție o mulțime de cuvinte pentru a ne exprima aprobarea față de o persoană, și nu mai era nevoie de încă unul; pe de altă parte, dacă cineva dorește să folosească termenul în sensul său vechi (ca, de pildă, într-o lucrare istorică), trebuie neapărat să dea niște explicații, deoarece înțelesul originar al cuvântului s-a deteriorat.

Acum, dacă li se va permite oamenilor să spiritualizeze și să rafineze sau, cum ar zice ei, să „aprofundeze" sensul cuvântului *creștin*, cuvântul acesta va deveni și el foarte curând nefolositor. În primul rând, creștinii înșiși nu-l vor mai putea aplica nimănui. Nu ne este nouă dat să spunem cine este, în sensul cel mai profund, apropiat sau nu de spiritul lui Cristos. Noi nu putem vedea ce este în inima oamenilor. Nu putem judeca și chiar ni se interzice să judecăm. Am păcătui prin aroganță dacă am spune că un

anume om este sau nu creștin în sensul acesta rafinat al cuvântului. Or, este evident că un cuvânt care nu poate fi aplicat niciodată nu poate fi un cuvânt foarte folositor. În ceea ce-i privește pe necredincioși, ei vor folosi fără îndoială bucuroși cuvântul în sensul lui rafinat. În gurile lor va deveni pur și simplu un cuvânt de laudă. Spunând despre cineva că este creștin, ei vor vrea să se înțeleagă că îl consideră a fi un om bun. Acest sens acordat cuvântului nu va îmbogăți limba, pentru că există deja cuvântul *bun*. Iar între timp cuvântul *creștin* va deveni nefolositor pentru împlinirea scopului său adevărat.

Trebuie așadar să rămânem la sensul originar, evident. Numele de *creștini* a fost dat pentru prima oară în Antiohia (Fapte 11:26) „ucenicilor", adică acelora care acceptau învățătura apostolilor. Nu încape nici o îndoială că denumirea s-a mărginit la cei care au profitat în mod adecvat de această învățătură. Nu încape îndoială că denumirea nu s-a aplicat celor care – într-un oarecare fel rafinat, spiritual, lăuntric – au fost „mult mai apropiați de spiritul lui Cristos" decât cei mai nemulțumitori dintre ucenici. Nu este o problemă teologică sau morală. Este doar problema folosirii unor cuvinte astfel încât să le putem înțelege cu toții. Atunci când un om care acceptă doctrina creștină trăiește într-un mod nedemn de ea, ne exprimăm mai limpede spunând că este un creștin rău decât spunând că nu este un creștin.

Nici un cititor nu va socoti, sper, creștinismul „pur și simplu" la care mă refer aici drept o credință alternativă față de credințele comunităților existente – ca și cum cineva ar putea să-l adopte în locul congregaționalismului, ortodoxiei sau oricărei alte confesiuni creștine. El ar fi mai curând ca o sală din care se deschid uși spre mai multe